

Wymagania edukacyjne

z wiedzy o społeczeństwie zakres rozszerzony

w Zespole Szkół im. Stanisława Staszica w Pile.

Uczeń ma obowiązek znać treści z zakresu, przedmiotu, które zostały omówione w gimnazjum.

ZASADY OPRACOWANIA WYMAGAŃ EDUKACYJNYCH I KRYTERIA OCENIANIA

1. Wymagania edukacyjne są to zamierzone osiągnięcia i kompetencje uczniów na poszczególnych etapach kształcenia w zakresie wiadomości, umiejętności i postaw uczniów. Określają, co uczeń powinien wiedzieć, rozumieć i umieć po zakończeniu procesu nauczania.
2. Wymagania edukacyjne opracowują nauczyciele na bazie obowiązujących podstaw programowych realizowanych programów nauczania dla poszczególnych zajęć edukacyjnych i dla danego etapu kształcenia.
3. W szkole przyjmuje się następujący sposób klasyfikacji treści nauczania na poszczególne poziomy wymagań.

Poziom	Kategoria	Stopień wymagań
WIADOMOŚCI	Zapamiętanie wiadomości	Wymagania podstawowe (P)
	Zrozumienie wiadomości	
UMIEJĘTNOŚCI	Stosowanie wiadomości w sytuacjach typowych	Wymagania ponadpodstawowe (PP)
	Stosowanie wiadomości w sytuacjach problemowych	

Treści wykraczające poza wymagania programowe stanowią odrębną kategorię, są to wymagania wykraczające (W).

4. Przy ustalaniu poszczególnych stopni wymagań edukacyjnych obowiązują następujące kryteria:

Stopień wymagań	Zakres celów	Konkretne określenia (czasowniki operacyjne)
P	Znajomość: pojęć, terminów, faktów, prawd, zasad, reguł, treści naukowych, zasad działania (np. państwa, społeczeństwa). Elementarny poziom rozumienia tych wiadomości Uczeń nie powinien ich mylić między sobą (popelniać błędów interpretacyjnych)	<ul style="list-style-type: none">• nazwać• zdefiniować• wymienić• zidentyfikować• wyliczyć• wskazać
	Uczeń potrafi przedstawić wiadomości w innej formie niż je zapamiętał, potrafi wytłumaczyć wiadomości, zinterpretować je, streścić i uporządkować, uczynić podstawą prostego wnioskowania.	<ul style="list-style-type: none">• wyjaśnić• streścić• rozróżnić• zilustrować

PP	Opanowanie przez ucznia umiejętności praktycznego posługiwania się wiadomościami według podanych mu wzorów. Uczeń umie stosować wiadomości w sytuacjach podobnych do ćwiczeń szkolnych.	<ul style="list-style-type: none"> • rozwiązać • zastosować • porównać • sklasyfikować <ul style="list-style-type: none"> • określić • obniżyć • skonstruować <ul style="list-style-type: none"> • narysować • scharakteryzować <ul style="list-style-type: none"> • zmierzyć • wybrać sposób • zaprojektować
	Opanowanie przez ucznia umiejętności formułowania problemów, dokonywania analizy i syntezy nowych zjawisk. Uczeń umie formułować plan działania, tworzyć oryginalne rozwiązania	<ul style="list-style-type: none"> • udowodnić • przewidzieć <ul style="list-style-type: none"> • ocenić • zanalizować • zaproponować <ul style="list-style-type: none"> • wykryć • zaplanować

5. Nauczyciel jest zobowiązany, na podstawie pisemnej opinii poradni psychologiczno pedagogicznej lub innej poradni specjalistycznej, obniżyć wymagania edukacyjne w stosunku do ucznia, u którego stwierdzono specyficzne trudności w uczeniu się lub deficyty rozwojowe uniemożliwiające sprostanie wymaganiom edukacyjnym wynikającym z programu nauczania:

a) opinie poradni rodzice (prawni opiekunowie) dołączają do dokumentów składanych przy zapisie do klasy pierwszej,

b) jeżeli uczeń poddany jest badaniu w trakcie roku szkolnego, rodzice (prawni opiekunowie) dostarczają opinię zaraz po jej otrzymaniu,

6. Uczeń, który spełnia określone wymagania edukacyjne, uzyskuje odpowiednią ocenę. Ustala się następujące stopnie wymagań edukacyjnych na poszczególne oceny szkolne obowiązujące przy ocenianiu bieżącym oraz klasyfikacji śródrocznej i rocznej:

Stopień wymagań		Ocena
Podstawowy	Ponadpodstawowy	
-	-	niedostateczny (1)
+	-	dopuszczający (2)
+	-	dostateczny (3)
+	+	dobry (4)
+	+	bardzo dobry (5)
+	+ wymagania wykraczające	celujący (6)

Oceny z prac kontrolnych ustala się według poniższych zasad:

0 – 39 % ndst

40 – 54 % dop

55 – 74 % dst

75 – 89 % db

90 – 99 % bdb

100 % cel

Ocenę celującą – otrzymuje uczeń, który:

- posiada wiadomości i umiejętności wykraczające poza program nauczania w danej klasie,
 - biegle posługuje się zdobytymi wiadomościami i umiejętnościami,
 - proponuje nietypowe rozwiązania,
 - osiąga sukcesy w konkursach i olimpiadach na szczeblu wyższym niż szkolnym.
- **Uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, oraz:**

Część 1 :

– ocenia sposoby rozwiązywania konfliktów

– ocenia wpływ czynników socjalizacji na przystosowanie młodych ludzi do funkcjonowania w zbiorowości

– ocenia skutki stygmatyzacji społecznej

– ocenia skutki resocjalizacji

– ocenia różne style kierowania grupą

– porównuje tradycyjny model rodziny ze współczesnym

– ocenia różne postawy rodzicielskie

– ocenia sytuację współczesnej rodziny w Polsce

– ocenia społeczne skutki nierówności społecznych

– ocenia perspektywy ludzi młodych w Polsce

– ocenia ruchy społeczne na przykładzie ruchu kobiet, ruchu niepodległościowego i ruchu praw obywatelskich

– ocenia postawy wobec ojczyzny i narodu

– ocenia negatywne postawy związane z postrzeganiem narodu

– ocenia politykę państw wobec imigrantów

– ocenia problem imigrantów w Polsce

– ocenia wpływ zasady samostanowienia narodów na kształtowanie się współczesnej Europy

– ocenia postawę obywatelskiego nieposłuszeństwa

– opisuje i ocenia kulturę polityczną w Polsce

– ocenia ideologie totalitarne

– ocenia doktrynę konserwatyzmu, liberalizmu, socjaldemokracji i chrześcijańskiej demokracji

– ocenia ordynację większościową i proporcjonalną

– ocenia wpływ kapitału społecznego na rozwój społeczeństwa obywatelskiego

– ocenia znaczenie i przestrzeganie zasad i wartości

demokratycznych we współczesnej demokracji

– charakteryzuje i ocenia relacje między państwem a Kościołem w Polsce

– ocenia zasadność funkcjonowania immunitetu parlamentarnego w Polsce.

– ocenia wady i zalety monarchii i republiki

– ocenia wpływ biurokratów na sposób funkcjonowania państwa

– ocenia wpływ bezpieczeństwa socjalnego na stabilność systemu demokratycznego

– ocenia wpływ korupcji na funkcjonowanie państwa i relacje między obywatelami a państwem

– porównuje i ocenia zjawiska populizmu i demagogii oraz ich wpływ na współczesną demokrację

– ocenia wpływ nepotyzmu i klientelizmu na funkcjonowanie państwa demokratycznego

– formułuje argumenty uzasadniające lub odrzucające konieczność zmiany *Konstytucji RP*

- ocenia realną możliwość zmiany ustawy zasadniczej.
- ocenia rolę i zadania senatu w strukturze parlamentaryzmu polskiego
- ocenia pozycję Prezydenta RP w systemie ustrojowym państwa polskiego
- ocenia pozycję premiera w systemie ustrojowym państwa polskiego
- ocenia sposób funkcjonowania służby cywilnej w Polsce
- ocenia znaczenie skargi konstytucyjnej dla funkcjonowania państwa
- ocenia zasadność prowadzenia lustracji w Polsce

- ocenia funkcjonowanie samorządu terytorialnego w Polsce
- ocenia zjawiska pluralizmu kulturowego i wielokulturowości, a także ich wpływ na życie społeczne oraz kulturalne
- ocenia osiągnięcia inżynierii genetycznej
- ocenia etyczną stronę badań genetycznych
- ocenia uregulowania prawne dotyczące aborcji i kary śmierci w Polsce
- ocenia problem równouprawnienia mniejszości seksualnych

- ocenia wpływ opinii publicznej na życie społeczne i polityczne na przykładzie współczesnej Polski
- ocenia rolę i funkcje mediów w polskim życiu publicznym
- ocenia wpływ współczesnej szkoły na kształtowanie się społeczeństwa informacyjnego
- ocenia wpływ uczenia się przez całe życie na współczesne społeczeństwo

Część 2 :

- wyjaśnia, na czym polega zjawisko inflacji prawa i ocenia jego konsekwencje w życiu społecznym i dla obywateli
- ocenia, czy III RP jest państwem prawa
- ocenia, czy państwo polskie jest państwem praworządnym
- ocenia, czy w Polsce są respektowane standardy państwa prawa w relacjach państwa z obywatelem
- ocenia rolę ławników w polskim systemie sprawiedliwości
- ocenia, czy społeczne przyzwolenie na kary cielesne wobec dzieci jest słuszne i zgodne z prawem

- ocenia rolę oskarżycieli posiłkowych w procesie karnym
- ocenia, jakie znaczenie i skuteczność ma możliwość odwoływania się od decyzji administracyjnych
- ocenia świadomość społeczną obywateli
- ocenia zaangażowanie krajów Północy w pomoc krajom Południa
- ocenia współczesny układ sił na świecie z punktu widzenia bezpieczeństwa międzynarodowego
- ocenia proces globalizacji we współczesnym świecie
- ocenia, który z wymiarów globalizacji ma obecnie największe znaczenie

- omawia i ocenia zjawiska związane z globalizacją
- ocenia działalność Światowej Organizacji Handlu, Banku Światowego i Międzynarodowego Funduszu Walutowego
- ocenia skuteczność rozwiązywania konfliktów we współczesnym świecie
- ocenia, czy walka z terroryzmem przynosi efekty
- ocenia funkcjonowanie Ligi Narodów i jej wpływ na sytuację międzynarodową w dwudziestolecie międzywojennym
- ocenia rolę i działalność ONZ we współczesnym świecie
- ocenia skuteczność działania światowych, europejskich i

regionalnych systemów bezpieczeństwa i współpracy

- ocenia znaczenie traktatów rzymskich dla integracji europejskiej
- wydaje opinię na temat roli UE we współczesnej Europie
- ocenia, jaki sposób przynależność do UE wpływa na rozwój państw członkowskich
- ocenia wpływ członkostwa w UE na życie codzienne obywateli
- ocenia praktyczne stosowanie zasady subsydiarności i solidarności w polityce UE
- ocenia, czy system organów UE jest zorganizowany na zasadzie trójpodziału władzy
- ocenia wpływ koncepcji europeizacji horyzontalnej na

kształtowanie się europejskiego społeczeństwa obywatelskiego

- ocenia rolę Europy we współczesnym świecie
- ocenia znaczenie USA w polityce międzynarodowej
- poddaje ocenie stosunki między UE a USA
- ocenia relacje Polski z sąsiadami
- ocenia geopolityczne położenie Polski oraz jego pozytywne i negatywne aspekty
- ocenia z wielu perspektyw skutki integracji Polski z UE
- ocenia korzyści płynące z członkostwa w UE dla przeciętnego obywatela
- ocenia stan przestrzegania praw człowieka na świecie

- ocenia skuteczność działania uniwersalnego i europejskiego systemu ochrony praw człowieka
- dokonuje oceny stopnia realizacji praw socjalnych w Polsce
- ocenia rolę państwa i organizacji pozarządowych w udzielaniu pomocy społecznej obywatelom
- wydaje opinię na temat respektowania praw człowieka w Polsce
- ocenia, w jakim stopniu w Polsce są przestrzegane prawa mniejszości narodowych, etnicznych i religijnych

Ocenę bardzo dobrą – otrzymuje uczeń, który:

- opanował w pełnym zakresie wiadomości i umiejętności przewidziane w programie nauczania,
 - wykorzystuje wiedzę zdobytą na innych zajęciach podczas omawiania np.: zagadnień związanych z literaturą, sztuką,
 - korzysta z różnych źródeł wiedzy podczas pracy na lekcji i w rozwiązywaniu zadań domowych,
 - samodzielnie rozwiązuje zadania problemowe,
 - samodzielnie interpretuje źródła,
 - jest aktywny na lekcji,
 - bierze udział w konkursach i olimpiadach.
- **Uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą, oraz:**

Część 1 :

– wyjaśnia znaczenie terminów: socjologia ogólna, socjologia szczegółowa, łączność psychiczna, innowacja, rytualizm, wycofanie, bunt, alienacja

– przedstawia wpływ poglądów Augusta Comte’a, Herberta Spencera, Emila Durkheima, Maxa Webera na badania socjologiczne

– charakteryzuje fazy konfliktu społecznego.
– porównuje różne modele socjalizacji
– opisuje typy socjalizacji

- omawia mechanizmy procesów socjalizacyjnych
- wyjaśnia wpływ liczebności, interakcji i więzi społecznych, celów, wartości i norm oraz poczucia odrębności i wspólnoty na sposób funkcjonowania grupy społecznej
- charakteryzuje grupy odniesienia i omawia ich wpływ na społeczne funkcjonowanie jednostki
- charakteryzuje modele rodziny ze względu na typ małżeństwa, wielkość, podział władzy i miejsce zamieszkania
- wyjaśnia znaczenie terminów: kooptacja, zasada kumulatywnych korzyści
- opisuje i porównuje strukturę społeczeństwa polskiego czasów PRL i współcześnie
- opisuje następstwa wykluczenia społecznego
- omawia instrumenty aktywnej polityki społecznej
- wyjaśnia znaczenie terminów: dyfuzja, feminizm, ruch niepodległościowy non-violence, ruch praw obywatelskich
- charakteryzuje ruchy społeczne na przykładzie ruchu kobiet, ruchu niepodległościowego i ruchu praw obywatelskich
- wyjaśnia znaczenie terminu: rekturacja
- przedstawia poglądy Johanna G. Herdera i Romana Dmowskiego na genezę państwa
- wyjaśnia przyczyny, przejawy i skutki zanikania tożsamości narodowej

- omawia wybrane unie regionalne świata
- wymienia przykłady ważniejszych konfliktów, wojen i aktów terrorystycznych na świecie
- charakteryzuje i porównuje teorie dotyczące genezy państwa
- przedstawia historyczne i współczesne przykłady obywatelskiego nieposłuszeństwa
- omawia poglądy Arystotelesa, Niccolò Machiavellego, Carla Schmitta i Michela Foucaulta na istotę polityki
- przedstawia klasyfikację polityków według teorii Maxa Webera
- wyjaśnia związki między zjawiskami politycznymi a czynnikami kulturowymi
- wyjaśnia znaczenie terminów: korporacje, socjalizm utopijny, socjalizm naukowy, zasada subsydiarności, solidaryzm społeczny
- porównuje doktrynę konserwatyzmu, liberalizmu, socjaldemokracji i chrześcijańskiej demokracji
- zestawia cechy charakterystyczne ideologii totalitarnych
- przedstawia zależności między systemem partyjnym a systemem wyborczym
- porównuje ordynację większościową z proporcjonalną
- charakteryzuje polską i europejską scenę polityczną

- przedstawia, porównuje i ocenia poglądy Johna Locke'a, Georga Wilhelma Hegla i Alexis de Tocqueville'a dotyczące społeczeństwa obywatelskiego
- wyjaśnia, na czym polega zjawisko fal demokracji oraz jakie są jego uwarunkowania i skutki
- omawia polskie tradycje demokratyczne
- wyjaśnia znaczenie terminów: kontrasygnata, konstruktywne wotum nieufności, weto zawieszające
- porównuje modele ustrojowe współczesnych państw demokratycznych
- przedstawia relacje między władzą ustawodawczą i wykonawczą w systemie parlamentarno-gabinetowym, kanclerskim, prezydenckim, półprezydenckim i parlamentarno-komitetowym
- omawia zależności między parlamentarną i partyjną działalnością parlamentarzystów
- charakteryzuje relacje między władzą wykonawczą a władzą ustawodawczą i elektoratem w systemie prezydenckim, półprezydenckim, parlamentarno-gabinetowym, parlamentarno-komitetowym i kanclerskim
- charakteryzuje ruchy obywatelskiego sprzeciwu i emancypacji oraz ich znaczenie dla współczesnej demokracji
- przedstawia wpływ nepotyzmu i klientelizmu na funkcjonowanie państwa demokratycznego

- omawia system rządów w Polsce,
- przedstawia relacje między prawem krajowym i międzynarodowym, w tym unijnym
- opisuje skład, zadania i funkcje organów wewnętrznych sejmu i senatu
- charakteryzuje uprawnienia parlamentu wynikające z członkostwa w Unii Europejskiej
- omawia uwarunkowania i skutki zawieszenia lub usunięcia Prezydenta RP z urzędu
- wyjaśnia, w jakich okolicznościach następuje opróżnienie urzędu Prezydenta RP
- wymienia najistotniejsze prerogatywy Prezydenta RP
- wyjaśnia okoliczności, w jakich powoływany jest rząd mniejszościowy oraz określa sposób jego funkcjonowania
- wyjaśnia, jaką rolę w państwie pełni Krajowa Rada Sądownictwa
- omawia elementy skargi konstytucyjnej

Część 2 :

- terminów: normy generalno-abstrakcyjne, normy konkretno-indywidualne
- porównuje różne koncepcje budowy normy prawnej
- przedstawia charakter sankcji w normie prawnej

- przedstawia strukturę NIK, prokuratury i IPN
- omawia sposób powoływania prezesa Najwyższej Izby Kontroli, rzecznika praw obywatelskich, Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, prokuratora generalnego, prezesa Instytutu Pamięci Narodowej, prezesa Urzędu Komunikacji Elektronicznej
- omawia procedurę uchwalania budżetu jednostek samorządowych
- wyjaśnia, kto i w jaki sposób sprawuje nadzór nad samorządem terytorialnym
- wyjaśnia znaczenie terminów: etnografia, folklorizm
- porównuje cechy charakterystyczne kultury wysokiej i masowej oraz kultury narodowej i ludowej
- określa zależność między religią a kulturą i życiem publicznym w Polsce
- omawia proces przechodzenia od pluralizmu kulturowego do wielokulturowości

- wyjaśnia, na czym polega cywilnoprawna metoda regulacji stosunku prawnego
- tłumaczy, na czym polega administracyjnoprawna metoda regulacji stosunku prawnego

- formułuje własne stanowisko w sporze
- przedstawia argumenty popierające lub krytykujące różne postawy wobec sporów światopoglądowych
- przedstawia historię badań opinii publicznej
- wymienia ośrodki badań opinii publicznej w Polsce
- porównuje public relations z marketingiem politycznym
- przedstawia zadania Rady Etyki Mediów
- analizuje rozwój szkolnictwa na przestrzeni dziejów
- omawia programy unijne realizujące ideę uczenia się przez całe życie

- omawia rodzaje niezgodności w systemie prawnym i sposoby ich usuwania
- wyjaśnia dylematy związane z występowaniem zależności między prawem krajowym i międzynarodowym

- charakteryzuje stosunki między prawem unijnym a prawem krajowym
- przedstawia standardy państwa prawa obowiązujące w relacjach państwa z obywatelem
- wyjaśnia, jakie czynniki mogą mieć wpływ na negatywne postrzeganie stanu prawa w państwie przez obywateli
- wymienia przyczyny i przejawy kryzysu małżeństwa we współczesnym społeczeństwie
- wyjaśnia przyczyny niezadowolenia obywateli z działalności sądów
- wyjaśnia znaczenie terminów: kontratyp, dewolucyjność, suspensyjność
- przedstawia cele postępowania przygotowawczego i czynności w nim podejmowane
- omawia przebieg postępowania głównego w procesie karnym
- charakteryzuje postępowanie odwoławcze, warunki apelacji i jej konsekwencje
- wyjaśnia różnice między przestępstwami ściganymi z oskarżenia publicznego i prywatnego
- formułuje stanowisko w sporze o to, co jest ważniejsze w zapobieganiu przestępczości: surowość czy nieuchronność kary
- wymienia zadania poszczególnych izb NSA
- wyjaśnia, jakie czynniki ograniczają możliwość

skutecznego załatwienia spraw z zakresu prawa administracyjnego

- przedstawia czynniki, które sprzyjają rozwojowi świadomości prawnej obywateli i ją ograniczają
- omawia społeczne skutki niskiego poziomu wiedzy prawnej obywateli
- przedstawia źródła międzynarodowego prawa publicznego
- omawia rozwój stosunków międzynarodowych w starożytności i średniowieczu
- opisuje cechy charakterystyczne ładu westfalskiego, wiedeńskiego, wersalskiego, jałtańskiego, postzimnowojennego
- charakteryzuje procesy wywierające największy wpływ na obecny porządek międzynarodowy
- wyjaśnia znaczenie terminu: tzw. efekt motyla
- identyfikuje postacie: Anthony'ego Giddensa, Zygmunta Bauman, Josepha E. Stiglitz
- wymienia aktorów globalizacji i określa ich znaczenie
- opisuje strategię walki z terroryzmem
- podaje przykłady międzynarodowych reakcji na terroryzm
- wyjaśnia, jakie znaczenie we współczesnym świecie ma Pokojowa Nagroda Nobla
- zna daty powstania UNICEF (1946 r.), UNESCO (1945 r.), UNHCR (1950 r.), FAO (1945 r.),

ILO (1946 r.), IAEA (1957 r.), WHO (1948 r.), UNIDO (1966 r.)

- charakteryzuje udział Polski w pracach ONZ i organizacji wyspecjalizowanych
- przedstawia okoliczności powstania Ligi Narodów
- opisuje metody podejmowania decyzji w Zgromadzeniu Ogólnym, Radzie Bezpieczeństwa, Sekretariacie i Międzynarodowym Trybunale Sprawiedliwości
- wyjaśnia, czego dotyczą kontrowersje wokół reformy ONZ
- tłumaczy, jaki wpływ ma ONZ na codzienne życie obywateli różnych państw
- charakteryzuje relacje między państwami NATO a państwami nieczłonkowskimi
- opisuje unilateralne i multilateralne sposoby zapewniania bezpieczeństwa
- omawia argumenty odnoszące się krytycznie do operacji pokojowych prowadzonych obecnie na świecie
- porównuje cele i metody działania NATO i OBWE
- zna daty ogłoszenia planu Marshalla (1947 r.), powołania EWO (1952 r.) i EWP (1953 r.)
- identyfikuje postacie: Richarda Coudenhove-Kalergiego, Aristide'a Brianda
- omawia ideę zjednoczeniową Europy na przestrzeni dziejów od starożytności do XIX w.

- przedstawia okoliczności pojawienia się idei zjednoczeniowych na początku XX w.
- charakteryzuje ideę Paneuropy i próby jej realizacji
- opisuje ideę integracji Europy autorstwa Aristide'a Brianda
- wyjaśnia, dlaczego idea zjednoczeniowe pojawiające się na początku XX w. nie zostały zrealizowane
- omawia pierwsze plany zjednoczenia Europy po II wojnie światowej
- przedstawia stosunek opinii publicznej do postanowień traktatu z Maastricht
- charakteryzuje pozytywne i negatywne aspekty występowania różnic w poziomie rozwoju gospodarczego między krajami członkowskimi UE
- omawia charakter i znaczenie traktatów rewizyjnych
- opisuje wpływ traktatów rewizyjnych na suwerenność państw członkowskich
- przedstawia relacje między Komisją Europejską a innymi instytucjami UE
- charakteryzuje sposób podejmowania decyzji w Radzie UE
- wyjaśnia, jaką rolę w procesie legislacyjnym odgrywają Komisja Europejska, Parlament Europejski i Rada UE
- identyfikuje postacie Jacques'a Derridy, Jürgena Habermasa

- wyjaśnia, na czym polegają rządy wielopoziomowe UE i jaki mają wpływ na państwa członkowskie
- charakteryzuje ideę sieciowej Europy
- przedstawia założenia koncepcji europeizacji horyzontalnej
- omawia cechy europejskiego społeczeństwa obywatelskiego według koncepcji europeizacji horyzontalnej
- omawia różnice między realistami i neoliberalami w podejściu do kształtowania polityki zagranicznej
- charakteryzuje proces budowania nowych powiązań regionalnych
- omawia wpływ europeizacji polskiej polityki zagranicznej na współpracę regionalną
- wyjaśnia znaczenie relacji dwustronnych w polskiej polityce zagranicznej
- charakteryzuje ewolucję polskiej polityki zagranicznej po 1989 r.
- zna daty powołania Komitetu Integracji Europejskiej (1996 r.), przyjęcia *Narodowej strategii integracji* (1997 r.)
- przedstawia etapy procesu negocjacyjnego w akcesji Polski do UE
- wskazuje utrudnienia w wykorzystywaniu przez Polskę środków unijnych
- charakteryzuje rolę środków unijnych w rozwoju administracji publicznej

- omawia pozytywne i negatywne aspekty korzystania z funduszy unijnych przez polskich obywateli oraz instytucje unijne
- wyjaśnia, dlaczego uniwersalizm praw człowieka jest kwestionowany
- porównuje stopień przestrzegania praw człowieka w reżimach autorytarnych i totalitarnych oraz państwach demokratycznych
- omawia rolę *Powszechnej deklaracji praw człowieka i Paktów praw człowieka* w budowaniu międzynarodowego systemu ochrony praw człowieka
- omawia znaczenie *Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności* dla budowania europejskiego systemu ochrony praw człowieka
- wyjaśnia, jaką rolę odgrywa *Karta praw podstawowych Unii Europejskiej* w systemie ochrony praw człowieka UE
- porównuje uniwersalny i europejski system ochrony praw człowieka
- omawia wybrane programy Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka w Polsce monitorujące stan praw człowieka w III RP
- wymienia zjawiska, które negatywnie wpływają na stopień przestrzegania praw człowieka w Polsce
- wyjaśnia, dlaczego rozbudowane prawa socjalne umożliwiają władzy państwowej większą ingerencję w życie obywateli

Ocenę dobrą – otrzymuje uczeń, który:

- opanował w dużej mierze wiadomości i umiejętności przewidziane programem nauczania,
- samodzielnie stosuje zdobyte wiadomości i umiejętności w rozwiązywaniu sytuacji problemowych,
- potrafi wykazywać związki przyczynowo – skutkowe,
- korzysta z różnych źródeł wiedzy,
- jest aktywny na lekcji.

- **Uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, oraz:**

Część 1 :

- wyjaśnia znaczenie terminów: zbiór społeczny, styczność przestrzenna, styczność społeczna, sankcje, anomia
- wymienia i opisuje rodzaje więzi społecznych
- charakteryzuje zadania instytucji społecznych
- opisuje przyczyny, przejawy i skutki anomii
- omawia sposoby rozwiązywania konfliktów
- wyjaśnia znaczenie terminów: dewiacja, stygmatyzacja
- charakteryzuje różne modele socjalizacji
- opisuje czynniki socjalizacji
- omawia teorię stygmatyzacji społecznej
- tłumaczy, na czym polega proces resocjalizacji
- wyjaśnia znaczenie terminów: kategoria statystyczna, kategoria socjologiczna, kategoria społeczna, grupy odniesienia
- wymienia czynniki grupotwórcze

- omawia rodzaje ról społecznych i ich wpływ na funkcjonowanie grupy społecznej
- opisuje różne style kierowania grupą
- przedstawia i opisuje charakter i formy rodziny na przestrzeni wieków
- charakteryzuje funkcje rodziny i sposoby ich realizacji przez rodziny współczesne
- omawia postawy rodzicielskie
- wyjaśnia znaczenie terminów: system kastowy, ruchliwość pozioma, ruchliwość pionowa, awans, degradacja
- porównuje różne rodzaje stratyfikacji społecznej
- omawia procesy społeczne, które mają wpływ na trwałość i stabilność stratyfikacji społecznej
- charakteryzuje różne rodzaje struktury społecznej
- wymienia przyczyny i rodzaje ruchliwości społecznej

- charakteryzuje rodzaje bezrobocia
- omawia przyczyny i przejawy wykluczenia społecznego
- charakteryzuje i ocenia sytuację niepełnosprawnych w Polsce
- omawia problemy i ocenia perspektywy ludzi młodych w Polsce
- wyjaśnia znaczenie terminów: transformacja ustrojowa, ruch radykalny, ruch reformatorski, ruch emancypacyjny
- omawia sposoby i formy zmian społecznych oraz ocenia ich wpływ na jednostkę i społeczeństwo
- opisuje reakcje na zmiany społeczne
- wymienia i charakteryzuje typy społeczeństw
- wyjaśnia znaczenie terminów: tożsamość narodowa, asymilacja, ksenofobia, szowinizm, wielokulturowość
- opisuje koncepcję etniczno-kulturową i polityczną tworzenia się narodu

- przedstawia negatywne postawy związane z postrzeganiem narodu
- charakteryzuje sytuację prawną mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce
- wyjaśnia znaczenie terminów: integracja kulturowa, repatriant, uchodźca
- omawia konflikty etniczne na przykładzie Hiszpanii i byłej Jugosławii
- charakteryzuje problem imigrantów w Polsce
- wyjaśnia znaczenie terminu: legitymizacja
- przedstawia różne koncepcje definicji państwa
- tłumaczy, na czym polega zasada samostanowienia narodów
- opisuje formy legitymizacji władzy
- wyjaśnia znaczenie terminów: obywatelskość, cnota obywatelska
- określa dokonania postaci: Henry’ego Davida Thoreau, Martina Lutera Kinga, Mahatmy Gandhiego
- opisuje i porównuje wzorce obywatelstwa na przestrzeni dziejów
- charakteryzuje postawę obywatelskiego nieposłuszeństwa
- omawia uznany kanon cnot obywatelskich
- wyjaśnia znaczenie terminów: mąż stanu, kultura polityczna
- opisuje proces kreowania przywódców politycznych i

- sposoby sprawowania przez nich władzy
- omawia elementy kultury politycznej
- wymienia i charakteryzuje rodzaje kultury politycznej
- wyjaśnia znaczenie terminów: faszyzm, nazizm, komunizm, socjalizm, idea wodzostwa, korporacje, marksizm, rewolucja proletariacka, dyktatura proletariatu, stalinizm
- charakteryzuje historyczne i współczesne sposoby klasyfikacji nurtów myśli politycznej
- omawia cechy charakterystyczne ideologii totalitarnych
- wyjaśnia znaczenie terminów: koteria arystokratyczna, klub polityczny, system dwuipółpartyjny, system wielopartyjny z partią dominującą, ordynacja większościowa, ordynacja proporcjonalna, próg wyborczy
- przedstawia proces powstawania partii politycznych
- charakteryzuje różne rodzaje partii politycznych
- opisuje wybrane systemy partyjne i podaje ich przykłady
- wyjaśnia znaczenie terminów: kapitał społeczny, organizacja pożytku publicznego
- przedstawia rozumienie społeczeństwa obywatelskiego na przestrzeni dziejów
- określa, jaki wpływ na rozwój społeczeństwa obywatelskiego ma kapitał społeczny

- charakteryzuje zasady i cele funkcjonowania organizacji pozarządowych w Polsce
- wyjaśnia znaczenie terminów: plebiscyt, inicjatywa ludowa, recall
- przedstawia rodzaje równości i sprawiedliwości
- charakteryzuje wybory w Polsce
- omawia formy demokracji bezpośredniej i podaje ich przykłady
- wymienia i opisuje rodzaje referendum
- wyjaśnia znaczenie terminów: reżim polityczny, federacja, konfederacja, unia, system parlamentarno-gabinetowy, system kanclerski, system prezydencki, system półprezydencki, system parlamentarno-komitetowy, odpowiedzialność polityczna, odpowiedzialność konstytucyjna, państwo neutralne światopoglądowo
- opisuje modele ustrojowe współczesnych państw demokratycznych
- charakteryzuje systemy polityczne USA, Wielkiej Brytanii, Niemiec, Francji i Szwajcarii
- omawia relacje między władzą świecką i duchowną we współczesnym państwie
- wyjaśnia znaczenie terminów: aparat państwowy, tryb sesyjny, tryb permanencji, komisja zwyczajna, komisja nadzwyczajna, komisja śledcza, kworum, system większościowy, system proporcjonalny, mandat wolny, mandat imperatywny, immunitet

formalny, immunitet materialny, dyscyplina klubowa

– omawia klasyfikację organów państwowych

– przedstawia strukturę parlamentu

– wymienia sposoby funkcjonowania parlamentu

– charakteryzuje rolę i zadania komisji parlamentarnych

– wyjaśnia sposób powstawania koalicji rządowej i opozycji oraz relacje między nimi

– wyjaśnia znaczenie terminów: egzekutywa polityczna, egzekutywa urzędnicza

– omawia czynniki wpływające na pozycję premiera w rządzie i państwie

– przedstawia rolę biurokratów w zarządzaniu państwem

– wyjaśnia znaczenie terminów: partycypacja obywatelska, antyglobalizm, alterglobalizm, populizm, nepotyzm, klientelizm

– omawia cechy charakterystyczne partycypacji obywatelskiej

– przedstawia narzędzia partycypacji obywatelskiej

– opisuje zjawiska populizmu i demagogii oraz ich wpływ na współczesną demokrację

– prezentuje atrybuty konstytucji jako ustawy zasadniczej

– omawia polskie tradycje konstytucyjne

– przedstawia strukturę *Konstytucji RP z 1997 r.*,

– opisuje procedurę zmiany ustawy zasadniczej

– charakteryzuje rodzaje stanów nadzwyczajnych, sposoby ich wprowadzania i kompetencje organów państwa w tym zakresie

– wyjaśnia znaczenie terminów: dieta poselska, absolutorium, interpelacja poselska, zapytanie poselskie

– omawia rolę i zadania senatu w strukturze parlamentaryzmu polskiego

– charakteryzuje sposób funkcjonowania sejmu i senatu

– określa uwarunkowania, w jakich może nastąpić skrócenie kadencji parlamentu w Polsce

– opisuje proces legislacyjny w parlamencie polskim

– przedstawia tryb uchwalania ustawy budżetowej

– wymienia uprawnienia parlamentu w zakresie powoływania i odwoływania organów władzy publicznej

– wyjaśnia znaczenie terminów: prezydentura arbitrażowa, arbitraż ustrojowy, arbitraż polityczny, Rada Gabinetowa, odpowiedzialność konstytucyjna, odpowiedzialność polityczna, prerogatywy

– przedstawia model prezydentury w Polsce

– opisuje pozycję prezydenta w systemie rządów w Polsce

– omawia zakres odpowiedzialności Prezydenta RP

– wyjaśnia znaczenie terminów: rząd większościowy, rząd mniejszościowy, administracja zespolona, administracja niezespolona

– przedstawia uwarunkowania, w jakich może nastąpić zmiana rządu i ministrów w trakcie trwania kadencji sejmu

– omawia sposób pociągania całej Rady Ministrów i poszczególnych ministrów do odpowiedzialności politycznej przed sejmem

– omawia zadania i sposób funkcjonowania służby cywilnej w Polsce

– wyjaśnia znaczenie terminów: kasacja, pismo procesowe

– omawia strukturę i kompetencje Krajowej Rady Sądownictwa

– przedstawia strukturę Sądu Najwyższego, Trybunału Stanu, Trybunału Konstytucyjnego

– opisuje sposób funkcjonowania Trybunału Konstytucyjnego

– tłumaczy, jaką funkcję pełni skarga konstytucyjna

– wyjaśnia znaczenie terminu: kasacja

– omawia zadania i działalność IPN

– wymienia osoby podlegające obowiązkowi lustracyjnemu

– charakteryzuje procedurę lustracyjną

– opisuje zadania i działalność UOKiK

– przedstawia zadania i działalność UKE

- wyjaśnia znaczenie terminów: subwencja, dotacja
- przedstawia zakres zadań samorządu terytorialnego
- określa warunki, w jakich może się odbyć referendum lokalne
- wymienia źródła dochodów samorządu lokalnego
- wyjaśnia znaczenie terminów: folklor, kontrkultura, pluralizm kulturowy, wielokulturowość, multikulturalizm
- wyjaśnia różnice między opisową a normatywną definicją kultury
- opisuje formy folkloru
- omawia przyczyny narodzin kontrkultury i charakteryzuje różne rozumienia tego pojęcia

- wyjaśnia znaczenie terminu: eugenika
- przedstawia założenia *Powszechnej deklaracji o genomie ludzkim i prawach człowieka*
- omawia etyczną stronę badań genetycznych
- wyjaśnia znaczenie terminów: public relations, marketing polityczny, próba reprezentatywna
- przedstawia proces kształtowania się opinii publicznej
- opisuje public relations i marketing polityczny
- przedstawia wpływ opinii publicznej na decyzje polityczne
- wyjaśnia znaczenie terminu: tabloid

- charakteryzuje kierunki rozwoju mediów na świecie i w Polsce
- uzasadnia, dlaczego media nazywane są „czwartą władzą”
- omawia etyczne zasady mediów i pracy dziennikarzy
- wyjaśnia znaczenie terminu: edukacja nieformalna
- charakteryzuje wpływ współczesnej szkoły na kształtowanie się społeczeństwa informacyjnego

Część 2 :

- wyjaśnia znaczenie terminów: norma sankcjonowana, norma sankcjonująca, system prawa, prawo naturalne, precedens, zwyczaj, prawo karne materialne, prawo karne formalne
- omawia budowę normy prawnej według koncepcji norm sprzężonych
- wskazuje różnice między materialnymi a formalnymi źródłami prawa
- przedstawia cechy różniące prawo międzynarodowe od innych rodzajów prawa

- opisuje różnice między prawem materialnym i formalnym oraz między prawem prywatnym i publicznym
- porównuje prawo stanowione z prawem naturalnym
- charakteryzuje rodzaje prawa karnego
- wyjaśnia znaczenie terminów: przepisy wykonawcze, przepisy porządkowe, rozporządzenie unijne, decyzja, zalecenie
- wyjaśnia, jakie cechy konstytucji decydują o jej szczególnej formie

- opisuje kategorie ratyfikowanych umów międzynarodowych
- charakteryzuje rodzaje aktów prawnych stanowionych przez organy UE
- omawia rodzaje aktów prawa miejscowego
- przedstawia warunki wystąpienia praworządności formalnej i materialnej
- wymienia i charakteryzuje gwarancje państwa prawnego
- omawia gwarancje umożliwiające przestrzeganie

zasady niezawisłości sędziowskiej

- opisuje prawa i odpowiedzialność sędziów w Polsce
- określa warunki, które musi spełnić kandydat na ławnika
- wyjaśnia różnice między sędzią a ławnikiem
- wyjaśnia znaczenie terminów: apelacja, skarga kasacyjna, zażalenie, orzeczenie sądowe
- opisuje cechy prawa cywilnego
- przedstawia różnice między osobą fizyczną a osobą prawną
- omawia konsekwencje posiadania zdolności prawnej i zdolności do czynności prawnych
- opisuje zasady postępowania cywilnego
- omawia rodzaje postępowań przed sądami cywilnymi
- przedstawia cechy orzeczeń sądowych
- wymienia cechy charakterystyczne środków odwoławczych w procesach cywilnych
- omawia rodzaje małżeństw
- wyjaśnia różnice między małżeństwem a konkubinatem
- wyjaśnia znaczenie terminów: wina umyślna, wina nieumyślna, oskarżyciel publiczny, oskarżyciel prywatny, oskarżyciel posiłkowy, kasacja zwyczajna, kasacja nadzwyczajna, świadek incognito, świadek koronny
- omawia funkcje i zadania organów procesowych oraz stron

procesowych w postępowaniu karnym

- przedstawia rolę przedstawicieli procesowych w procesie karnym
- wymienia rodzaje czynności procesowych
- omawia rodzaje kasacji i ich skutki prawne
- opisuje rolę i zadania oskarżyciela posiłkowego
- wyjaśnia znaczenie terminów: biegły, skarga kasacyjna
- wymienia kryteria stwierdzenia nieważności decyzji administracyjnej
- przedstawia strukturę i zadania NSA
- omawia rodzaje postępowania administracyjnego
- przedstawia rolę i zadania uczestników postępowania administracyjnego
- wyjaśnia różnice między decyzją a postanowieniem
- tłumaczy różnice między odwołaniem a zażaleniem
- omawia zasady wnoszenia skargi do wojewódzkiego sądu administracyjnego
- przedstawia zasady wnoszenia skargi kasacyjnej do NSA
- omawia zasady sporządzania pozwu w sprawie cywilnej
- wymienia dodatkowe elementy pozwu
- wyjaśnia, na czym polega nieprocesowy tryb spraw cywilnych

- przedstawia zasady składania zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa
- omawia zasady sporządzania odwołania od decyzji administracyjnej
- wyjaśnia znaczenie terminów: podmiot prawa międzynarodowego, ład westfalski, porządek wiedeński, ład wersalski, ład jałtański (zimnowojenny), ład postzimnowojenny, dekolonizacja
- opisuje podmioty stosunków międzynarodowych będące i niebędące podmiotami prawa międzynarodowego
- charakteryzuje specyficzne podmioty prawa międzynarodowego
- opisuje cechy społeczności międzynarodowej
- omawia rodzaje ładu międzynarodowego
- przedstawia współczesne podziały świata
- określa różnice między globalną Północą a globalnym Południem
- wyjaśnia znaczenie terminów: regionalizacja polityczno-gospodarcza, makdonaldyzacja, antyglobaliści
- wymienia i opisuje etapy globalizacji
- przedstawia wymiary globalizacji
- charakteryzuje rolę i znaczenie Światowej Organizacji Handlu, Banku Światowego i Międzynarodowego Funduszu Walutowego we współczesnym świecie

- omawia różnice między alterglobalistami i antyglobalistami
- określa przyczyny nieskuteczności działań zmierzających do zahamowania procesu globalizacji
- wyjaśnia znaczenie terminu: geoeconomia
- identyfikuje postacie: Alberta Einsteina, Lwa Tołstoja, Mahatmy Gandhiego, Martina Luthera Kinga
- podaje przyczyny konfliktów zbrojnych w przeszłości
- omawia typologię współczesnych konfliktów
- przedstawia rodzaje terroryzmu
- charakteryzuje terroryzm polityczny
- wymienia organizacje polityczne uznane za terrorystyczne
- opisuje reakcje społeczności międzynarodowej na terroryzm
- wymienia pozarządowe organizacje pacyfistyczne
- wyjaśnia, dlaczego współczesne konflikty lokalne mają najczęściej charakter globalny
- przedstawia inicjatywy na rzecz pokoju, demokracji i praw człowieka podejmowane przez laureatów Pokojowej Nagrody Nobla
- wyjaśnia znaczenie terminów: Liga Narodów, Rada Powiernicza
- zna daty powstania Ligi Narodów (1919 r.), podpisania *Karty atlantyckiej* (1941 r.), podpisania

Deklaracji Narodów Zjednoczonych (1942 r.)

- charakteryzuje cele i działalność Ligi Narodów
- omawia znaczenie *Karty atlantyckiej* i *Deklaracji Narodów Zjednoczonych* dla powstania ONZ
- przedstawia okoliczności powstania ONZ
- opisuje sposób działania Zgromadzenia Ogólnego, Rady Bezpieczeństwa, Sekretariatu i Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości
- przedstawia kompetencje i sposób działania Rady Gospodarczej i Społecznej
- charakteryzuje zadania organizacji wyspecjalizowanych Narodów Zjednoczonych
- opisuje kierunki działalności ONZ zapisane w *Milenijnych Celach Rozwoju*
- omawia cele i przejawy reformy ONZ
- wyjaśnia znaczenie terminów: trwała neutralność, neutralność tymczasowa, hegemonizm, polityka neutralności, bezpieczeństwo zbiorowe, bezpieczeństwo kooperatywne, wspólnota bezpieczeństwa
- zna datę podpisania traktatu brukselskiego ustanawiającego Unię Zachodnioeuropejską (1948 r.) i lata obrad Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (1973–1975 r.)
- opisuje strategie interwencji pokojowych ONZ

- przedstawia okoliczności powstania NATO
- omawia proces poszerzania NATO
- charakteryzuje strukturę NATO
- przedstawia okoliczności powstania OBWE
- określa zasięg oddziaływania OBWE i strukturę organizacji
- wyjaśnia, na czym polega różnica między unilateralnymi a multilateralnymi strategiami zapewniania bezpieczeństwa
- wyjaśnia znaczenie terminów: Paneuropa, dwubiegunowy układ sił, Rada Wzajemnej Pomocy Gospodarczej (RWPG), Europejska Wspólnota Obronna (EWO), Europejska Wspólnota Polityczna (EWP)
- zna daty realizacji planu Marshalla (1948–1952 r.), powstania RWPG (1949 r.), planu Schumana (1950 r.), powstania EFTA (1960 r.), podpisania traktatu o fuzji (1965 r.), zawarcia traktatu amsterdamskiego (1997 r.), podpisania *Jednolitego aktu europejskiego* (1986 r.)
- identyfikuje postacie: George'a Marshalla, Charles'a de Gaulle'a
- wyjaśnia, z czego wynika europejska jedność i różnorodność
- przedstawia przyczyny i okoliczności integracji europejskiej po II wojnie światowej
- tłumaczy, jaki wpływ na integrację europejską miał plan Marshalla

- porównuje koncepcje integracji europejskiej po II wojnie światowej
- opisuje, na czym polegał plan Schumana
- wyjaśnia, dlaczego EWO i EWP poniosły fiasko
- przedstawia rolę ojców założycieli w procesie integracji europejskiej
- wyjaśnia, na czym polegała idea *Europy ojczyzn*
- charakteryzuje etapy gospodarczej i politycznej integracji Europy
- omawia rolę traktatu z Maastricht dla integracji europejskiej
- przedstawia relacje między Radą Europy a UE
- wyjaśnia znaczenie terminów: traktat amsterdamski, traktat nicejski, traktat lizboński, Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny, Komitet Regionów, Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny, Fundusz Spójności
- zna daty podpisania traktatu amsterdamskiego (1997 r.), traktatu nicejskiego (2001 r.), traktatu lizbońskiego (2007 r.)
- wymienia najważniejsze postanowienia traktatów rewizyjnych
- przedstawia skład i funkcjonowanie Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady UE, Komisji Europejskiej, Trybunału Sprawiedliwości UE

- określa zadania wysokiego przedstawiciela UE do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa
- przedstawia skład Europejskiego Banku Centralnego
- omawia skład i zadania organów doradczych UE
- opisuje etapy powołania Unii Gospodarczej i Walutowej
- przedstawia mechanizmy finansowania polityki regionalnej
- charakteryzuje proces legislacyjny w UE
- opisuje procedurę budżetową UE
- wyjaśnia, co upodabnia UE do państwa jako podmiotu prawa międzynarodowego
- wyjaśnia, dlaczego nie udało się wprowadzić w życie *Konstytucji dla Europy*
- wskazuje zjawiska, które mają wpływ na proces kształtowania się europejskiego społeczeństwa obywatelskiego
- omawia przyczyny słabości idei europejskiego społeczeństwa obywatelskiego
- podaje przykłady współpracy i rywalizacji UE z innymi silnymi gospodarczo podmiotami na świecie
- porównuje politykę zagraniczną USA i UE
- wyjaśnia znaczenie terminów: Trójkąt Weimarski, Rada Państw Morza Bałtyckiego, Inicjatywa Środkowoeuropejska, Instytut Polski, partnerstwo wschodnie

- zna daty powołania Trójkąta Weimarskiego (1991 r.), Rady Państw Morza Bałtyckiego (1992 r.), Inicjatywy Środkowoeuropejskiej (1992 r.), podpisania traktatów o dobrym sąsiedztwie i przyjaźni z RFN i Czechosłowacją (1991 r.) oraz z Ukrainą i Federacją Rosyjską (1992 r.), nawiązania stosunków polsko-białoruskich (1992 r.), podpisania traktatu o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy z Litwą (1994 r.), zawieszenia relacji z Białorusią (1999 r.)
- przedstawia relacje między polityką zagraniczną i wewnętrzną
- charakteryzuje cele polityki zagranicznej
- omawia rolę dyplomacji w kształtowaniu polityki zagranicznej
- opisuje proces budowania nowych relacji Polski z państwami Europy Zachodniej
- omawia cele organizacji regionalnych, w których uczestniczy Polska
- wyjaśnia rolę, jaką w polityce zagranicznej UE odgrywa partnerstwo wschodnie
- opisuje relacje Polski z Francją, USA i Chinami
- wyjaśnia znaczenie terminu: kryteria kopenhaskie
- zna daty podpisania układu o stowarzyszeniu (1991 r.), opracowania kryteriów kopenhaskich (1993 r.), rozpoczęcia negocjacji akcesyjnych (1997 r.), ratyfikacji traktatu akcesyjnego (lipiec 2003 r.)

- identyfikuje postacie Jana Kułakowskiego, Jana Truszczyńskiego
- omawia okoliczności ratyfikacji traktatu akcesyjnego
- charakteryzuje proces wstępowania Polski do Unii Europejskiej
- wymienia fundusze europejskie, z których korzysta Polska
- omawia wpływ środków unijnych na rozwój gospodarczy i naukowy Polski
- charakteryzuje rolę środków unijnych w rozwoju rolnictwa
- omawia zakres wsparcia organizacji pozarządowych ze środków UE
- charakteryzuje programy UE skierowane do młodzieży
- omawia ideę praw człowieka od starożytności do XVIII w.
- wyjaśnia zmiany w podejściu do praw człowieka w XIX i na początku XX w.

- wymienia prawa człowieka przypisane do kolejnych generacji
- określa prawa zaliczane do czwartej generacji praw człowieka
- opisuje przykłady państw, w których łamane są prawa człowieka
- omawia stan przestrzegania praw człowieka na świecie
- zna daty powstania Komisji Praw Człowieka ONZ (1946 r.), Rady Praw Człowieka ONZ (2006 r.), Międzynarodowego Trybunału Karnego (1998 r.), Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (1959 r.), utworzenia Urzędu Komisarza Praw Człowieka Rady Europy (1999 r.), podpisania *Europejskiej karty społecznej* (1961 r.)
- charakteryzuje skład i działalność Komitetu Praw Człowieka
- przedstawia skład, zadania i działalność Rady Praw Człowieka
- omawia działalność Urzędu Wysokiego Komisarza do spraw Praw Człowieka oraz Urzędu

Komisarza Praw Człowieka Rady Europy

- wymienia formalne warunki przyjęcia skargi indywidualnej przez Europejski Trybunał Praw Człowieka
- omawia wpływ OBWE na przestrzeganie praw człowieka
- na wybranym przykładzie charakteryzuje działania organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną praw człowieka
- charakteryzuje działalność Urzędu Rzecznika Praw Obywatelskich i Urzędu Rzecznika Praw Dziecka
- przedstawia realizację praw socjalnych w Polsce
- opisuje działania polskiego rządu wpływające na poprawę przestrzegania praw człowieka
- omawia problem przestrzegania praw mniejszości narodowych, etnicznych i religijnych

Ocenę dostateczną – otrzymuje uczeń, który:

- opanował w podstawowym zakresie wiadomości umiejętności przewidziane w programie nauczania,
- podstawowym źródłem wiadomości jest podręcznik, z innych źródeł korzysta przy pomocy nauczyciela,
- rozwiązuje przy pomocy nauczyciela typowe zadanie,
- jest mało aktywny.
- **Uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, oraz:**

Część 1 :

- wyjaśnia znaczenie terminów: socjologia, więź społeczna, zależność społeczna, działanie społeczne, para, krąg społeczny, publiczność, wspólnota, wartości, konformizm
- charakteryzuje formy życia społecznego
- wymienia i opisuje formy zbiorowości
- omawia rodzaje norm społecznych
- opisuje funkcje norm społecznych
- przedstawia przykłady instytucji społecznych
- podaje elementy konfliktów społecznych
- wyjaśnia znaczenie terminów: natura ludzka, socjalizacja pierwotna, socjalizacja wtórna, porządek społeczny, kontrola społeczna, resocjalizacja
- charakteryzuje etapy socjalizacji
- wymienia czynniki socjalizacji
- opisuje formy i środki kontroli społecznej
- wyjaśnia znaczenie terminów: piramida Masłowa, pozycja społeczna, rola społeczna, status społeczny
- charakteryzuje rodzaje grup społecznych
- opisuje klasyfikację potrzeb według Abrahama Masłowa
- wyjaśnia znaczenie terminów: konkubinaty, związek partnerski

- omawia cechy współczesnej rodziny
- charakteryzuje nowe formy rodziny
- opisuje sytuację współczesnej rodziny w Polsce
- wyjaśnia znaczenie terminów: stratyfikacja społeczna, system klasowy, system warstwowy, struktura klasowo-warstwowa, struktura społeczno-zawodowa, ruchliwość społeczna
- opisuje różne rodzaje stratyfikacji społecznej
- omawia przyczyny, przejawy i skutki nierówności społecznych
- wyjaśnia znaczenie terminów: wykluczenie społeczne, polityka społeczna
- omawia sposoby zwalczania bezrobocia
- charakteryzuje główne problemy społeczne w Polsce i omawia możliwości ich rozwiązania
- wyjaśnia znaczenie terminów: proces społeczny, rozwój społeczny, regres społeczny, postęp społeczny, ruch społeczny
- charakteryzuje społeczeństwo współczesne
- omawia istotę i złożoność ruchów społecznych
- wyjaśnia znaczenie terminów: świadomość narodowa, kosmopolityzm, rasizm, antysemityzm, nacjonalizm, mniejszość narodowa, mniejszość etniczna

- charakteryzuje czynniki narodotwórcze
- opisuje postawy wobec ojczyzny i narodu
- przedstawia mniejszości narodowe i etniczne w Polsce
- wyjaśnia znaczenie terminów: migracja, imigrant
- omawia przyczyny i przejawy integracji w świecie zachodnim
- charakteryzuje politykę państw wobec imigrantów
- przedstawia przeszkody w procesie integracji imigrantów w Europie
- wyjaśnia, na czym polega proces państwowotwórczy
- charakteryzuje cechy państwa
- opisuje funkcje państwa
- tłumaczy, na czym polega prawomocność władzy
- wyjaśnia znaczenie terminów: prawo krwi, prawo ziemi
- omawia zasady nabywania i zrzekania się obywatelstwa polskiego
- porównuje cechy charakterystyczne obywatelstwa z wyznacznikami narodowości
- wymienia uprawnienia wynikające z posiadania obywatelstwa unijnego
- wyjaśnia znaczenie terminu: przywódca polityczny
- opisuje cechy charakterystyczne przywódców politycznych

- wyjaśnia zależności między polityką a moralnością
- wyjaśnia znaczenie terminów: światopogląd, konserwatyzm, liberalizm, socjaldemokracja, chrześcijańska demokracja
- tłumaczy źródła współczesnych doktryn politycznych
- charakteryzuje doktrynę konserwatyizmu, liberalizmu, socjaldemokracji i chrześcijańskiej demokracji
- wyjaśnia znaczenie terminów: partia masowa, system jednopartyjny, system dwupartyjny, system wielopartyjny bez partii dominującej, system wyborczy
- opisuje funkcje partii politycznych
- charakteryzuje wybrane systemy partyjne i podaje ich przykłady
- wyjaśnia znaczenie terminów: stowarzyszenie, fundacja
- opisuje podmioty społeczeństwa obywatelskiego
- omawia czynniki wpływające na funkcjonowanie społeczeństwa obywatelskiego
- charakteryzuje rodzaje organizacji pozarządowych w Polsce
- wyjaśnia znaczenie terminów: cenzus, demokracja bezpośrednia, demokracja przedstawicielska (pośrednia), demokratyzacja, referendum
- charakteryzuje zasady współczesnej demokracji

- omawia zasady prawa wyborczego
- wyjaśnia znaczenie terminów: system polityczny, wotum zaufania, wotum nieufności, państwo wyznaniowe, państwo ateistyczne, konkordat
- charakteryzuje rodzaje form rządów państw współczesnych
- omawia rodzaje reżimu politycznego państw współczesnych
- przedstawia rodzaje ustroju terytorialno-prawnego państw współczesnych
- wyjaśnia znaczenie terminów: urząd, legislatura, kadencja, większość zwykła, większość bezwzględna, większość kwalifikowana, ordynacja wyborcza, klub parlamentarny, koalicja rządowa, opozycja
- charakteryzuje funkcje parlamentu
- omawia sposoby podejmowania decyzji na forum parlamentu
- opisuje sposoby przeprowadzania wyborów do parlamentu,
- wyjaśnia, jaką rolę w działalności parlamentarzystów pełni mandat poselski i immunitet
- wyjaśnia znaczenie terminów: egzekutywa, biurokraci
- omawia funkcje i zasady organizacji władzy wykonawczej
- charakteryzuje sposoby wybierania głów państwa i zakres ich kompetencji

- wyjaśnia znaczenie terminów: emancypacja, demagogia
- podaje sposoby i przykłady walki z korupcją na przykładzie Polski
- opisuje wpływ bezpieczeństwa socjalnego na stabilność systemu demokratycznego
- opisuje funkcje konstytucji
- charakteryzuje zasady ustroju Rzeczypospolitej Polskiej
- wyjaśnia znaczenie terminów: czynne prawo wyborcze, bierne prawo wyborcze, inicjatywa ustawodawcza, Zgromadzenie Narodowe
- charakteryzuje strukturę i funkcje parlamentu polskiego
- opisuje cechy charakterystyczne wyborów do sejmu i senatu
- omawia obowiązki, zadania i uprawnienia posłów i senatorów
- tłumaczy, na czym polega kontrolna funkcja parlamentu
- omawia rolę i zadania Zgromadzenia Narodowego
- wyjaśnia znaczenie terminów: desygnacja, Rada Bezpieczeństwa Narodowego
- charakteryzuje zasady wyboru Prezydenta RP
- omawia uprawnienia Prezydenta RP wobec parlamentu, w relacjach z rządem oraz wobec władzy sądowniczej
- przedstawia kompetencje Prezydenta RP w zakresie bezpieczeństwa państwa i w polityce zagranicznej

- wyjaśnia znaczenie terminu: służba cywilna
 - przedstawia strukturę i zadania administracji rządowej
 - charakteryzuje kompetencje wojewody
 - wyjaśnia znaczenie terminów: skarga konstytucyjna, odpowiedzialność konstytucyjna
 - opisuje strukturę sądownictwa w Polsce
 - charakteryzuje konstytucyjne zasady działania sądów
 - omawia kompetencje Sądu Najwyższego, Trybunału Stanu, Trybunału Konstytucyjnego
 - wyjaśnia znaczenie terminów: zasada apolityczności, lustracja
 - charakteryzuje działalność kontrolną NIK
 - przedstawia zadania i działalność KRRiT
 - wyjaśnia znaczenie terminu: decentralizacja
- całe życie

- omawia skład Rady Ministrów
- charakteryzuje różne formy samorządu
- omawia cechy charakterystyczne samorządu terytorialnego w Polsce
- opisuje zadania własne gminy, powiatu i województwa
- przedstawia skład i zadania organów stanowiących i wykonawczych gminy, powiatu i województwa
- wyjaśnia znaczenie terminów: subkultura, akceptacja
- omawia źródła i cechy charakterystyczne kultury wysokiej i masowej oraz kultury narodowej i ludowej
- opisuje rodzaje subkultur i podaje ich przykłady
- porównuje postawy tolerancji i akceptacji
- wyjaśnia znaczenie terminów: inżynieria genetyczna, GMO
- charakteryzuje rolę społeczną szkoły dawniej

- opisuje procedurę powoływania rządu
- omawia osiągnięcia inżynierii genetycznej
- charakteryzuje problem równouprawnienia mniejszości seksualnych
- wyjaśnia znaczenie terminów: sondaż, ankieta, wywiad, sonda
- omawia rolę opinii publicznej
- opisuje najczęściej stosowane metody badania opinii publicznej
- wyjaśnia znaczenie terminu: globalna wioska
- przedstawia klasyfikację środków masowego przekazu
- określa, na czym polega niezależność i pluralizm mediów
- wyjaśnia, na czym polega proces uczenia się przez

Część 2 :

- wyjaśnia znaczenie terminów: źródła prawa, prawo pozytywne (stanowione), prawo zwyczajowe, prawo precedensowe, prawo religijne, prawo międzynarodowe, prawo krajowe, gałąź prawa, prawo miejscowe, prawo publiczne, prawo prywatne, prawo

materiałne, prawo formalne, prawo cywilne, prawo karne, prawo administracyjne

- charakteryzuje system prawa stanowionego

- opisuje cechy charakterystyczne prawa precedensowego i prawa zwyczajowego

- wymienia cechy prawa krajowego i miejscowego

- charakteryzuje prawo prywatne i publiczne

- przedstawia cechy i zasady prawa cywilnego oraz prawa karnego
- charakteryzuje prawo administracyjne
- omawia zasadę zupełności systemu prawnego
- wyjaśnia, na czym polega hierarchiczność systemu prawnego
- wyjaśnia znaczenie terminów: rozporządzenie z mocą ustawy, ratyfikacja, dyrektywa, statut, apelacja, kasacja, dwuinstancyjność postępowania sądowego, skarga konstytucyjna, niezawisłość sędziowska, niezależność sądów, immunitet sędziowski
- charakteryzuje źródła prawa w Polsce
- omawia znaczenie uchwał i rozporządzeń w hierarchii aktów prawnych
- przedstawia cechy charakterystyczne aktów prawa wewnętrznego i aktów prawa miejscowego
- omawia zasady państwa prawa
- wymienia środki odwoławcze od wyroków sądów oraz instrumenty chroniące wolności i prawa obywatelskie
- wyjaśnia, na czym polega zasada niezawisłości sędziowskiej
- tłumaczy, na czym polega zasada niezależności sądów i jak jest realizowana w praktyce
- przedstawia rolę i zadania ławników

- charakteryzuje kodeksy prawa obowiązujące w Polsce
- wyjaśnia znaczenie terminów: osoba fizyczna, osoba prawna, zdolność prawna, zdolność do czynności prawnych, odpowiedzialność cywilna, rozwód, separacja, konkubinaty
- przedstawia podział prawa cywilnego
- określa warunki wystąpienia pełnej i ograniczonej zdolności do czynności prawnych
- wymienia rodzaje odpowiedzialności cywilnej i ich cechy charakterystyczne
- podaje warunki zawarcia małżeństwa i jego skutki prawne
- wyjaśnia, w jakich sytuacjach następuje unieważnienie małżeństwa lub dochodzi do separacji
- tłumaczy, na czym polega władza rodzicielska
- wyjaśnia znaczenie terminów: czyn zabroniony, prokurator, oskarżyciel, oskarżony, podejrzany, skazany, obrońca, pełnomocnik, apelacja, świadek
- tłumaczy różnice między przestępstwem a wykroczeniem
- wymienia rodzaje przestępstw
- charakteryzuje zasady prawa karnego i postępowania karnego
- wymienia uczestników postępowania karnego
- omawia prawa przysługujące ofierze, oskarżonemu i świadkom

- wyjaśnia znaczenie terminów: decyzja, postanowienie, odwołanie, zażalenie, skarga
- omawia normy postępowania administracyjnego
- opisuje strukturę administracji publicznej i sądownictwa administracyjnego w Polsce
- charakteryzuje rodzaje aktów administracyjnych
- przedstawia przebieg postępowania administracyjnego
- opisuje uwarunkowania uchylecia lub zmiany decyzji
- przedstawia zakres i zasady udzielania pomocy prawnej
- omawia obowiązki podmiotów świadczących pomoc prawną
- wymienia obligatoryjne elementy pozwu
- wypełnia wzór zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa
- wypełnia wzór odwołania od decyzji administracyjnej
- podaje prawa konsumentów
- wyjaśnia znaczenie terminów: stosunki międzynarodowe, ład (porządek) międzynarodowy, globalna Północ, globalne Południe
- przedstawia cechy charakterystyczne podmiotów prawa międzynarodowego
- omawia zasady prawa międzynarodowego
- charakteryzuje ład międzynarodowy

- określa cechy współczesnego układu sił na świecie
- wymienia i opisuje kryteria podziału na globalną Północ i globalne Południe
- omawia przyczyny dysproporcji pomiędzy Północą a Południem
- przedstawia formy pomocy rozwojowej dla krajów Południa
- wyjaśnia znaczenie terminów: internacjonalizacja, społeczeństwo wielokulturowe, polityka zrównoważonego rozwoju, alterglobaliści
- charakteryzuje proces globalizacji w wymiarze gospodarczym, politycznym, komunikacyjnym, ekologicznym i kulturowym
- wyjaśnia, jaką rolę we współczesnym świecie odgrywają korporacje międzynarodowe, organizacje pozarządowe i media
- omawia cele i sposoby działania alterglobalistów
- wyjaśnia znaczenie terminów: geopolityka, konflikt zbrojny, cyberterroryzm, pacyfizm
- charakteryzuje przyczyny współczesnych konfliktów zbrojnych
- omawia metody działań terrorystów i ich motywacje
- tłumaczy, jakie jest znaczenie współpracy międzynarodowej dla zwalczania terroryzmu
- przedstawia działalność pacyfistów i pozarządowych organizacji pacyfistycznych

- charakteryzuje dyplomatyczne i sądowe metody pokojowego rozstrzygnięcia sporów
- wymienia czynniki, które decydują o tym, że większość konfliktów zbrojnych toczy się obecnie w rejonach świata zaliczanych do globalnego Południa
- wyjaśnia znaczenie terminów: Zgromadzenie Ogólne, Rada Bezpieczeństwa, Sekretariat, Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, Rada Gospodarcza i Społeczna, organizacje wyspecjalizowane
- zna datę konferencji w San Francisco (kwiecień–czerwiec 1945 r.)
- identyfikuje postać Ban Ki-Moona
- charakteryzuje kompetencje Zgromadzenia Ogólnego, Rady Bezpieczeństwa, Sekretariatu i Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości
- omawia skład Zgromadzenia Ogólnego i Rady Bezpieczeństwa
- wyjaśnia, co składa się na System Narodów Zjednoczonych
- wymienia organizacje wyspecjalizowane Narodów Zjednoczonych
- omawia rolę ONZ po II wojnie światowej i po zakończeniu zimnej wojny
- wyjaśnia znaczenie terminów: operacja pokojowa, izolacjonizm, przymierze, koalicja, partnerstwo strategiczne, sojusz

- zna datę powstania OBWE (1995 r.)
- przedstawia cele i zadania operacji pokojowych ONZ
- omawia warunki członkostwa w NATO
- podaje przykłady i cele wybranych operacji NATO
- charakteryzuje regionalne systemy bezpieczeństwa i współpracy na świecie
- wyjaśnia znaczenie terminów: Unia Zachodnioeuropejska (UZ), Rada Europy, Konferencja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (KBWE), Europejskie Stowarzyszenie Wolnego Handlu (EFTA)
- zna daty powstania Rady Europy (1949 r.), obrad Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (1973–1975 r.), pierwszych wyborów do Parlamentu Europejskiego (1979 r.), układu z Schengen (1985 r.), traktatu z Maastricht (1992 r.)
- identyfikuje postacie: Winstona Churchilla, Jeana Monneta, Roberta Schumana, Paul-Henriego Spaaka, Alcide De Gasperiego, Konrada Adenauera
- wskazuje na mapie etapy rozszerzania wspólnot
- wymienia etapy integracji europejskiej po II wojnie światowej
- omawia cele i zadania EWWiS
- wymienia ojców założycieli zjednoczonej Europy
- opisuje etapy rozszerzania wspólnot

- wyjaśnia cele unii gospodarczej, monetarnej i politycznej według traktatu z Maastricht
- omawia strukturę UE opartą na trzech filarach
- przedstawia cele i zadania Rady Europy
- charakteryzuje cele i zadania KBWE
- wyjaśnia znaczenie terminów: zasada subsydiarności (pomocniczości), Rada UE, Trybunał Obrachunkowy UE, Europejski Bank Centralny, Unia Gospodarcza i Walutowa, polityka regionalna (spójności)
- opisuje zasady ustrojowe UE
- przedstawia kompetencje Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady UE, Komisji Europejskiej, Trybunału Sprawiedliwości UE, Trybunału Obrachunkowego UE oraz Europejskiego Banku Centralnego
- omawia znaczenie wprowadzenia wspólnej waluty
- wyjaśnia, na czym polega polityka regionalna UE
- przedstawia strukturę dochodów i wydatków budżetowych UE
- wyjaśnia znaczenie terminów: federacja, konfederacja
- omawia cechy UE jako federacji i konfederacji
- opisuje relacje między UE a Stanami Zjednoczonymi

- charakteryzuje stosunki UE z innymi potęgami współczesnego świata
- podaje przykłady korzyści płynących z funkcjonowania europejskiego społeczeństwa obywatelskiego dla UE i jej obywateli
- wyjaśnia znaczenie terminów: Trójkąt Wyszehradzki, Środkowoeuropejskie Porozumienie o Wolnym Handlu (CEFTA), konsulát generalny, konsulát honorowy, misja, stałe przedstawicielstwo
- zna daty powstania Trójkąta Wyszehradzkiego (1991 r.), powołania CEFTA (1992 r.)
- charakteryzuje wewnętrzne i zewnętrzne uwarunkowania polskiej polityki zagranicznej
- podaje nazwy najważniejszych struktur regionalnych, w których uczestniczy Polska
- wymienia rodzaje polskich placówek dyplomatycznych
- omawia proces włączania się Polski do NATO i UE
- przedstawia polskie oczekiwania wobec UE
- wyjaśnia, na czym polega europeizacja polskiej polityki zagranicznej
- omawia relacje Polski z sąsiadami
- wyjaśnia znaczenie terminów: referendum akcesyjne, dopłaty bezpośrednie
- zna daty podpisania traktatu akcesyjnego w Atenach (kwiecień

- 2003 r.), referendum akcesyjnego (czerwiec 2003 r.)
- identyfikuje postacie Krzysztofa Skubiszewskiego, Danuty Hübner, Aleksandra Kwaśniewskiego
- charakteryzuje reguły funkcjonowania europejskiego rynku wewnętrznego
- przedstawia zasady poruszania się obywateli polskich po obszarze UE
- wymienia uprawnienia wynikające z posiadania obywatelstwa europejskiego
- omawia rolę i zadania Urzędu Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich
- przedstawia procedurę wnoszenia skarg do rzecznika
- omawia perspektywy nauki i pracy za granicą
- zna daty uchwalenia *Deklaracji praw człowieka i obywatela* (1789 r.), *Powszechnej deklaracji praw człowieka* (1948 r.)
- charakteryzuje oświeceniową genezę praw człowieka
- omawia cechy trzech generacji praw człowieka
- wyjaśnia, na czym polega uniwersalizm praw człowieka
- opisuje przyczyny naruszania praw i wolności w różnych państwach
- zna daty uchwalenia *Powszechnej deklaracji praw człowieka* (1948 r.), *Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności* (1950 r.), *Paktów praw człowieka* (1966 r.),

podpisania *Karty praw podstawowych Unii Europejskiej* (2000 r.), powstania Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (1995 r.)

- wymienia najważniejsze akty uchwalone przez ONZ wprowadzające standardy praw człowieka

- charakteryzuje skład, cele i działalność Międzynarodowego Trybunału Karnego oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka

- omawia procedurę postępowania przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka

- charakteryzuje system ochrony praw człowieka w UE

- omawia funkcje organizacji pozarządowych w zakresie ochrony praw człowieka

- wymienia przykłady organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną praw człowieka

- wyjaśnia znaczenie terminu: skarga konstytucyjna

- określa warunki ograniczenia praw i wolności obywateli RP zapisane w *Konstytucji RP*

- wskazuje środki ochrony praw człowieka w Polsce określone w *Konstytucji RP*

- omawia procedurę składania skargi konstytucyjnej

- omawia zadania Urzędu Rzecznika Praw Obywatelskich i Urzędu Rzecznika Praw

Ocenę dopuszczającą - otrzymuje uczeń, który:

- wykazuje poważne braki w wiadomościach i umiejętnościach przewidzianych programem,

- nie jest w stanie samodzielnie pracować i aktywnie uczestniczyć w lekcji

- z pomocą nauczyciela rozwiązuje proste zadania, o niewielkim stopniu Trudności

- **Uczeń potrafi to, co na ocenę niedostateczną, oraz:**

Część 1 :

– wyjaśnia znaczenie terminów: zbiorowość, stosunki społeczne, społeczność, społeczeństwo, norma społeczna, instytucja społeczna, konflikt społeczny

– przedstawia rodzaje norm społecznych

– wymienia przykłady instytucji społecznych

– podaje źródła konfliktów społecznych

– wyjaśnia znaczenie terminów: wychowanie, socjalizacja, uspołecznienie

– uzasadnia, dlaczego człowiek jest istotą społeczną

– tłumaczy, jaki wpływ na człowieka ma kontrola społeczna

– wyjaśnia znaczenie terminów: grupa społeczna, interakcja społeczna

– wymienia cechy grupy społecznej

– omawia funkcjonowanie małej grupy społecznej

– wyjaśnia znaczenie terminu: rodzina

– wymienia cechy współczesnej rodziny

– wyjaśnia znaczenie terminów: struktura społeczna, klasa, warstwa

– przedstawia przyczyny różnicowania społecznego

– wyjaśnia znaczenie terminu: bezrobocie

– charakteryzuje przyczyny i skutki bezrobocia

– wyjaśnia znaczenie terminów: zmiana społeczna, rewolucja, reformy

– omawia przyczyny i skutki zmian społecznych

- wyjaśnia znaczenie terminów: naród, symbole narodowe, patriotyzm
- wymienia czynniki narodotwórcze
- wyjaśnia znaczenie terminu: integracja
- omawia przyczyny i przejawy konfliktów między narodami
- wyjaśnia znaczenie terminów: państwo, władza
- wymienia cechy państwa
- wyjaśnia znaczenie terminów: obywatelstwo, narodowość
- przedstawia prawa i obowiązki obywatela w świetle *Konstytucji RP*
- wyjaśnia znaczenie terminu: polityka
- przedstawia różne interpretacje pojęcia polityki
- wyjaśnia znaczenie terminów: ideologia, doktryna polityczna, program polityczny
- charakteryzuje zależności między światopoglądem, ideologią, doktryną i programem politycznym
- wyjaśnia znaczenie terminów: partia polityczna, ordynacja wyborcza
- omawia cechy charakterystyczne partii politycznej
- wyjaśnia znaczenie terminu: społeczeństwo obywatelskie
- wymienia podmioty społeczeństwa obywatelskiego

- wyjaśnia znaczenie terminów: demokracja, wolność, równość, sprawiedliwość, wybory
- omawia wartości będące fundamentem współczesnej demokracji
- wyjaśnia znaczenie terminów: monarchia, republika, państwo unitarne, państwo złożone
- wymienia rodzaje form rządów państw współczesnych
- określa rodzaje reżimu politycznego państw współczesnych
- podaje rodzaje ustroju terytorialno-prawnego państw współczesnych
- wyjaśnia znaczenie terminów: organ państwa, parlament, mandat, immunitet parlamentarny
- przedstawia rolę i zadania izb parlamentu
- wyjaśnia znaczenie terminów: głowa państwa, rząd
- charakteryzuje rodzaje głów państwa
- opisuje skład i zadania rządu
- wyjaśnia znaczenie terminów: bezpieczeństwo socjalne, patologia, korupcja
- opisuje rodzaje korupcji i podaje jej przykłady
- wyjaśnia znaczenie terminu: konstytucja
- wymienia zasady ustroju Rzeczypospolitej Polskiej

- wyjaśnia znaczenie terminów: sejm, senat
- charakteryzuje skład i zadania parlamentu polskiego
- wyjaśnia znaczenie terminów: inicjatywa ustawodawcza, weto ustawodawcze
- określa uprawnienia Prezydenta RP wobec parlamentu, rządu i władzy sądowniczej
- wymienia kompetencje Prezydenta RP w zakresie bezpieczeństwa państwa
- wyjaśnia znaczenie terminów: premier, minister, wojewoda
- wymienia kompetencje Rady Ministrów
- wyjaśnia znaczenie terminu: wymiar sprawiedliwości
- przedstawia strukturę sądownictwa w Polsce
- wymienia konstytucyjne zasady działania sądów
- wymienia zadania i działalność Urzędu Rzecznika Praw Obywatelskich
- opisuje zadania i działalność policji
- wyjaśnia znaczenie terminów: samorząd, gmina, powiat, województwo
- przedstawia strukturę samorządu terytorialnego w Polsce
- wyjaśnia znaczenie terminów: kultura, kultura wysoka, kultura masowa, kultura narodowa, kultura ludowa, tolerancja

- wymienia cechy charakterystyczne kultury wysokiej i masowej oraz kultury narodowej i ludowej
- wyjaśnia znaczenie terminów: aborcja, eutanazja
- omawia istotę współczesnych sporów światopoglądowych na przykładzie aborcji, eutanazji i kary śmierci

- wyjaśnia znaczenie terminu: opinia publiczna
- wyjaśnia różnice między opinią publiczną a opinią społeczną
- wyjaśnia znaczenie terminu: media
- omawia funkcje mediów
- tłumaczy, na czym polega zasada wolności słowa

- omawia zadania współczesnej szkoły w zakresie nauczania i wychowania

Część 2 :

- wyjaśnia znaczenie terminów: norma prawna, przepis prawny, hipoteza, dyspozycja, sankcja
- omawia cechy charakterystyczne normy prawnej
- omawia budowę normy prawnej według struktury trójelementowej
- wyjaśnia znaczenie terminów: konstytucja, ustawa, rozporządzenie, praworządność, Trybunał Konstytucyjny, Urząd Rzecznika Praw Obywatelskich, Najwyższa Izba Kontroli, sędzia, ławnik, kodeks
- omawia cechy charakterystyczne *Konstytucji RP*
- określa, które instytucje strzegą praworządności w Polsce
- wymienia gałęzie prawa i kodeksy obowiązujące w Polsce
- wyjaśnia znaczenie terminów: powód, pozwany, małżeństwo
- opisuje podstawowe zasady prawa cywilnego

- wyjaśnia, dlaczego małżeństwo jest instytucją prawną
- omawia prawa i obowiązki rodziców
- przedstawia prawa i obowiązki dzieci
- wyjaśnia znaczenie terminów: przestępstwo, wykroczenie, zbrodnia, występki
- omawia zasady odpowiedzialności karnej
- wymienia kary i środki karne przewidziane w polskim prawie
- wyjaśnia znaczenie terminu: akt administracyjny
- przedstawia cechy charakterystyczne aktów administracyjnych
- wymienia kryteria ważności aktu administracyjnego

- wyjaśnia znaczenie terminów: pozew, zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa, konsument
- wymienia podmioty uprawnione do świadczenia pomocy prawnej
- wyjaśnia znaczenie terminu: mocarstwo
- określa podmioty stosunków międzynarodowych
- wymienia mocarstwa i organizacje międzynarodowe mające wpływ na sytuację międzynarodową w XX i XXI w.
- wyjaśnia znaczenie terminu: globalizacja
- omawia cechy charakterystyczne globalizacji
- opisuje pozytywne i negatywne skutki globalizacji
- wyjaśnia znaczenie terminów: konflikt międzynarodowy, wojna, terroryzm

- wyjaśnia, dlaczego terroryzm jest największym zagrożeniem współczesności
- określa przyczyny współczesnych konfliktów zbrojnych
- wymienia metody rozwiązywania sporów
- wyjaśnia znaczenie terminu: Organizacja Narodów Zjednoczonych
- zna datę podpisania *Karty Narodów Zjednoczonych* (26 czerwca 1945 r.)
- omawia cele i zasady działania ONZ
- wymienia organy ONZ
- wyjaśnia znaczenie terminów: Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego (NATO), Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE)
- zna datę zawarcia *Traktatu północnoatlantyckiego* (1949 r.)
- charakteryzuje cele i zadania NATO
- omawia koncepcję bezpieczeństwa OBWE

- wyjaśnia znaczenie terminów: Europejska Wspólnota Węgla i Stali (EWWiS), Europejska Wspólnota Gospodarcza (EWG), Europejska Wspólnota Energii Atomowej (Euratom),
- zna daty powołania EWWiS (1951 r.), podpisania traktatów rzymskich (1957 r.)
- wymienia przyczyny integracji europejskiej
- omawia cele i zadania EWG i Euratomu
- wyjaśnia znaczenie terminów: Parlament Europejski, Rada Europejska, Komisja Europejska, Trybunał Sprawiedliwości UE
- określa zasady ustrojowe UE
- wymienia instytucje Unii Europejskiej
- podaje nazwy organów doradczych UE
- przedstawia rolę Europy we współczesnym świecie
- określa znaczenie Stanów Zjednoczonych w polityce międzynarodowej
- wyjaśnia znaczenie terminów: polityka zagraniczna, racja stanu, ambasada

- określa metody i środki realizacji polityki zagranicznej
- omawia cele i działania polityki zagranicznej III RP
- wyjaśnia znaczenie terminu: *Europass*
- zna datę wejścia Polski do UE (1 maja 2004 r.)
- omawia skutki akcesji Polski do UE
- wyjaśnia, jakie znaczenie ma *Europass*
- wyjaśnia znaczenie terminu: prawa człowieka
- omawia cechy charakterystyczne praw obywatelskich
- przedstawia funkcje praw człowieka
- wymienia elementy wchodzące w skład międzynarodowego systemu ochrony praw człowieka
- określa, w jaki sposób jest zbudowany system ochrony praw człowieka w Europie
- wymienia wolności oraz prawa człowieka i obywatela zapisane w *Konstytucji RP*
- charakteryzuje cele i zadania pomocy społecznej

Ocenę niedostateczną – otrzymuje uczeń, który:

- nie opanował podstawowych wiadomości i umiejętności zawartych w programie,
- nie potrafi, nawet z pomocą nauczyciela rozwiązać prostych problemów.

Nauczyciel na prośbę ucznia / rodzica (opiekuna prawnego) uzasadnia ocenę wykazując, że została ustalona zgodnie punktami 11-16. Szczegółowe doprecyzowanie wymagań określają przedmiotowe zasady oceniania

1. Uczniowie otrzymują oceny z następujących form sprawdzania wiedzy:

- odpowiedź ustna,
- dyskusja,
- zadanie domowe,
- wypracowanie,
- praca pisemna (kartkówka) z bieżącego materiału,
- praca klasowa (lub sprawdzian) obejmuje większą partię materiału i trwa, co najmniej 1 godz. lekcyjną,
- test,
- praca w grupach,
- referat,
- praca samodzielna,
- praca pozalekcyjna, np. konkursy, olimpiady, koła zainteresowań itp.,
- pokaz,
- prezentacje indywidualne i grupowe,
- prace projektowe,
- opracowanie i wykonanie pomocy dydaktycznych,
- wytwory pracy własnej ucznia,
- sprawdzenie wykonania pracy domowej,
- aktywność na zajęciach.

ZASADY SPRAWDZANIA OSIĄGNIĘĆ I POSTĘPÓW UCZNIÓW

1. Sprawdzanie osiągnięć uczniów cechuje:

- obiektywizm,
- indywidualizm,
- konsekwencja,
- systematyczność,
- jawność.

2. Dział programowy może kończyć się pomiarem sumatywnym, np. testem, pracą klasową, sprawdzianem.

3. Prace klasowe trzeba zapowiedzieć z tygodniowym wyprzedzeniem.

4. Praca klasowa może być poprzedzona lekcją powtórzeniową, z podaniem kryteriów oceny i wymagań edukacyjnych, np. przedstawieniem zasad punktacji.

5. Praca pisemna (kartkówka) z trzech ostatnich tematów może odbyć się bez zapowiedzi.

6. Prace pisemne powinny zostać oddane w ciągu 14 dni. W dzienniku lekcyjnym nauczyciel wpisuje datę oddania prac.

7. W klasach pierwszych, na początku roku szkolnego stosuje się dwutygodniowy „okres ochronny” (nie stawiamy ocen niedostatecznych).

8. Po dłuższej usprawiedliwionej nieobecności uczeń ma prawo do czasu na uzupełnienie wiedzy.

9. Uczeń jest zobowiązany do noszenia podręcznika i zeszytu.

10. Za prace na lekcji i aktywność uczeń może otrzymać ocenę .

11. Oceny cząstkowe, semestralne oraz końcoworoczne uczniów są dokumentowane poprzez wpis do dziennika lekcyjnego i e-dziennika.

12. Uczeń ma prawo zgłosić przed lekcją nieprzygotowanie.

13. Nauczyciel może przerwać uczniowi pisanie sprawdzianu i wstawić ocenę niedostateczną, w przypadku stwierdzenia niesamodzielnej pracy.

14. Podstawą wystawienia oceny podsumowującej I semestr oraz oceny końcoworocznej są wyniki uzyskane przez ucznia(oceny).

15. Na miesiąc przed wystawieniem ocen semestralnych i końcoworocznych uczniowie są informowani o przewidywanych ocenach niedostatecznych. Informacja ta jest także poprzez wychowawcę przekazywana rodzicom.

16. Rodzice są informowani o postępach uczniów- osiągnięciach i trudnościach podczas zebrań z rodzicami oraz spotkań indywidualnych. Rodzice mają wgląd do prac pisemnych uczniów.

CZĘSTOTLIWOŚĆ SPRAWDZANIA

1. Ocena semestralna wystawiana jest z ocen cząstkowych uzyskiwanych systematycznie zgodnie z zasadą: liczba godzin zajęć z danego przedmiotu w tygodniu plus dwa, w tym jedna praca pisemna.

2. Nauczyciel sprawdza przygotowanie uczniów na każdej lekcji.

3. W przypadku nieobecności nauczyciela w dniu sprawdzianu, pracy klasowej itp. termin należy ponownie uzgodnić z klasą, (przy czym nie obowiązuje jednotygodniowe wyprzedzenie).

ZASADY I FORMY POPRAWIANIA OSIĄGNIĘĆ UCZNIÓW

1. Uczeń nieobecny na pracy pisemnej ma obowiązek napisać ją w terminie ustalonym przez nauczyciela.

2. Ustalona przez nauczyciela niedostateczna ocena klasyfikacyjna roczna może być zmieniona tylko w wyniku egzaminu poprawkowego, wg zasad określonych w pkt 76 - 85 Statutu Szkoły.

Pozostałe pozytywne oceny roczne proponowane na miesiąc przed posiedzeniem rady pedagogicznej uczeń może poprawić zgodnie z zapisami statutu zawartymi w punkcie 45 Statutu Szkoły.

WARUNKI I TRYB UZYSKIWANIA WYŻSZEJ NIŻ PRZEWIDYWANA, ROCZNEJ OCENY KLASYFIKACYJNEJ Z ZAJĘĆ EDUKACYJNYCH.

1. Uczeń lub jego rodzice/prawni opiekunowie mają prawo wnioskować na piśmie do nauczycieli poszczególnych przedmiotów o podwyższenie oceny z obowiązkowych lub dodatkowych zajęć edukacyjnych w terminie nie dłuższym niż 2 dni robocze od otrzymania informacji o przewidywanych dla niego rocznych ocenach klasyfikacyjnych z zajęć edukacyjnych.

Wniosek składa się na ręce Dyrektora Szkoły wraz z uzasadnieniem.

2. Z wnioskiem o podwyższenie oceny może wystąpić uczeń lub jego rodzice/prawni opiekunowie jeśli uczeń spełnia następujące warunki:

-brał udział w przynajmniej 75% zajęć edukacyjnych z danego przedmiotu,

- wszystkie nieobecności zostały usprawiedliwione,

- przystąpił do wszystkich zapowiedzianych form sprawdzania wiedzy i umiejętności,

- ze wszystkich prac klasowych oraz sprawdzianów wiedzy i umiejętności w uzyskał oceny pozytywne,

- zaistniały inne ważne okoliczności uniemożliwiające uzyskanie oceny wyższej niż przewidywana przez nauczyciela.

Jeśli uczeń nie spełnia powyższych warunków, wniosek będzie rozpatrzony negatywnie. Wnioski bez uzasadnienia nie będą rozpatrywane.

3. We wniosku określona jest ocena o jaką ubiega się uczeń.

4. Nauczyciel przedmiotu uzgadnia z uczniem termin pracy sprawdzającej, który musi nastąpić przed posiedzeniem klasyfikacyjnej Rady Pedagogicznej.

5. W przypadku nieprzystąpienia ucznia do sprawdzianu w wyznaczonym terminie z przyczyn nieusprawiedliwionych, traci on prawo do ubiegania się o podwyższenie oceny.

6. Praca sprawdzająca obejmuje:

- formę pisemną,

- formę ustną,

7. Stopień trudności zadań musi odpowiadać wymaganiom edukacyjnym na ocenę, o którą ubiega się uczeń.
8. Pracę sprawdzającą przeprowadza nauczyciel przedmiotu w obecności nauczyciela zespołu przedmiotowego.
9. Na wniosek ucznia lub rodzica/opiekuna prawnego w roli obserwatora może wystąpić: dyrektor szkoły, inny nauczyciel przedmiotu lub rodzic/opiekun prawny.
10. Na podstawie ocenionej pracy nauczyciel podwyższa ocenę, jeśli uczeń uzyskał minimum 90% punktów możliwych do uzyskania na daną ocenę lub pozostawia wcześniej ustaloną ocenę, jeśli warunki jej podwyższenia nie zostały spełnione.
11. Z przebiegu pracy sprawdzającej nauczyciel sporządza notatkę, w której: podaje termin pracy oraz jej temat, określa przedmiot i zakres materiału, podaje ocenę pracy oraz zestaw pytań, które załącza do dokumentacji, uzasadnia ustaloną ocenę.
12. Uczeń swoim podpisem potwierdza przyjęcie do wiadomości powyższych ustaleń.
13. Nauczyciel przekazuje notatkę do gabinetu wicedyrektorów.

WARUNKU OBNIŻENIA PRZEWIDYWANEJ OCENY KOŃCOWOROCZNEJ

1. Obniżenie przewidywanej oceny końcoworocznej następuje gdy: zasób wiadomości i umiejętności ucznia pogorszy się w wyniku czego otrzyma oceny, które spowodują obniżenie oceny przewidywanej,
- ignoruje obowiązki szkolne
2. Jeżeli zaistnieje przynajmniej jeden z powyższych warunków ocena ulega obniżeniu o stopień.
3. Do końca tygodnia poprzedzającego klasyfikacyjne posiedzenie rady pedagogicznej nauczyciele poszczególnych przedmiotów i wychowawcy klas są zobowiązani poinformować uczniów o otrzymanych ocenach semestralnych.
4. Nauczyciel może przeprowadzić indywidualne rozmowy z rodzicami w ciągu dnia pracy, pod warunkiem, że nie zakłóca to organizacji zajęć dydaktycznych.
5. Po zakończeniu pierwszego semestru nauki dane z klasyfikacji śródrocznej podawane są do publicznej wiadomości uczniów, rodziców – na zebraniu z rodzicami.